
BEDENKINGEN VAN DE MOVE COALITIE BIJ HET WETSONTWERP "AANKLAMPEND TERUGKEERBELEID"¹

Het Belgische terugkeerbeleid is de afgelopen jaren zeer sterk gefocust op ontrading en dwang. Dit heeft geleid tot een sterke stijging van de investeringen in gedwongen terugkeer (40% extra tussen 2014 en 2018) maar niet tot een significante stijging van de terugkeercijfers.

Tussen 2012 en 2019 daalde het aantal personen dat vrijwillig terugkeerde van 5.656 naar 2.559. 2020 en 2021 waren minder representatief wegens de Covid-pandemie, maar in 2022 lag het cijfer niet hoger dan 2.673. Gedwongen terugkeer steeg vanaf 2012 aanvankelijk lichtjes, maar bevond zich in 2019 opnieuw op hetzelfde niveau als in 2012, net onder de 4.000. In 2022 waren er 1.912² gedwongen uitzettingen.

Het beleid heeft een hoge mensenrechtelijke tol, waarbij België in 2020 nog drie keer veroordeeld werd door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in het kader van haar terugkeerbeleid.³

De kost, zowel menselijk als financieel, per effectieve terugkeer is in tien jaar tijd dus ontzettend sterk gestegen. Waar mensen met een complex en slopend migratieverhaal zich opgejaagd voelen, werken ze niet makkelijker mee aan vrijwillige terugkeer, maar dreigen ze net van de radar te verdwijnen.

"Aanklampend beleid" kan alleen doeltreffend zijn wanneer het écht investeert in het duurzame toekomstperspectief van de migranten tot wie het zich richt. Dit betekent een écht tweesporenbeleid. Een beleid dat de persoon in kwestie agency gunt en waarbij voldoende ruimte, rust en respect aanwezig zijn om zowel verblijf als terugkeer te onderzoeken.

Het wetsontwerp getiteld "Aanklampend terugkeerbeleid" roept dan ook verschillende bedenkingen, vragen en vrezes op bij de Move Coalitie.⁴

1. Een onrealistische medewerkingsplicht zet de deur open voor disproportioneel gebruik van administratieve detentie

Het wetsontwerp voorziet in een systematische samenwerkingsplicht op het vlak van terugkeer, van de kant van de migrant. Dat zonder rekening te houden met de specifieke kenmerken van elke individuele situatie en bepaalde procedurele waarborgen. Zelfs mensen die zich nog in een beroepsprocedure bevinden, zouden al onderworpen kunnen worden aan deze medewerkingsplicht. Dat is onrealistisch en in strijd met het recht op een effectief rechtsmiddel.

De medewerkingsplicht omvat een aanzienlijk aantal breed gedefinieerde situaties. Het minste 'gebrek aan samenwerking' heeft onmiddellijke en ernstige gevolgen. Ten aanzien van elke persoon die in de ogen van Dienst Vreemdelingenzaken niet meewerkt, wordt er een 'risico op onderduiking' vastgesteld. Dat zet de deur open naar detentie. Het Europees Parlement waarschuwde de lidstaten in dit verband in zijn rapport over de implementatie van de Terugkeerrichtlijn: *"een brede juridische grondslag maakt het mogelijk om systematisch detentie op te leggen en individuele omstandigheden slechts op een marginale manier te beoordelen."*

Het wetsontwerp gaat zelfs zo ver dat het de mogelijkheid biedt om onder dwang een medische test uit te voeren (dat wil zeggen: met fysiek geweld, indien nodig) als de uitzetting dit vereist. Het kader is onvoldoende nauwkeurig en er zijn geen beroepsmogelijkheden voorzien, wat de Raad van State betreurt. Bovendien roepen deze onder dwang uitgevoerde medische tests ook vragen op - met name over de bescherming van kwetsbare mensen, het recht op *privacy*, de medische ethiek en de betrouwbaarheid van de resultaten.

2. Verwarring over het "aanklampend begeleidingstraject" en de "ICAM-Coach". Wat blijft er over van vrijwillige terugkeer en het noodzakelijke vertrouwen tussen de migrant en de begeleider?

De ICAM-coach rapporteert rechtstreeks aan de Dienst Vreemdelingenzaken en voert zijn missies binnen een vrij kort tijdsbestek uit, met een vrijwel exclusieve focus op terugkeer. In deze omstandigheden kunnen we moeilijk inzien hoe de noodzakelijke vertrouwensband tussen de ICAM-coach en de migrant tot stand kan komen. Om tot een vrijwillige en effectieve samenwerking op weg naar een duurzame oplossing te komen, is deze vertrouwensband essentieel.

Bovendien bepaalt het wetsontwerp expliciet dat de weigering om samen te werken met de ICAM-coach, gelijk staat aan het feit dat geen enkele maatregel die minder dwingend is dan

---

¹ Volledige referentie [55K3599001.pdf \(lachambre.be\)](https://www.lachambre.be/55K3599001.pdf)

² <https://dofi.ibz.be/sites/default/files/2023-09/2022%20Rapport%20d%27activit%C3%A9s%20FR.pdf>

³ EHRM 1 februari 2020, nr. 12848/15, Makdoudi t. België: schending artikels 5 en 8 EVRM; EHRM 30 juni 2020, nr. 54962/18, Muhammad Saqawat t. België: schending artikel 5 EVRM en EHRM, M.A. t. België, 27 oktober 2020, nr19656/18: schending artikel 3 en 13 EVRM.

⁴ De Move-coalitie werd in januari 2021 opgericht als een gezamenlijk initiatief van Caritas International, CIRÉ, Jesuit Refugee Service Belgium en Vluchtelingenwerk Vlaanderen. Deze organisaties nemen al meer dan 20 jaar deel aan een platform van Belgische ngo's die geaccrediteerde bezoekers in detentiecentra en detentiecentra voor families bijeenbrengen. Move steunt op 4 pijlers: 1) Sociaal-juridische begeleiding van personen in detentie en toezicht op detentiecentra door geaccrediteerde bezoekers; 2) Het ontwikkelen van juridische expertise om de rechten van gedetineerden beter te verdedigen; 3) Het voeren van een politiek pleidooi op basis van waarnemingen in het veld en 4) Het publiek bewustmaken, zodat het principe van administratieve detentie ter discussie wordt gesteld.

opsluiting als efficiënt kan beschouwd worden. Op die manier zal opsluiting in een detentiecentrum bijna automatisch toegestaan worden.

Het is duidelijk dat we vrezen dat het 'aanklampend begeleidingstraject' niets anders is dan een kunstmatige constructie die alleen in uitzonderlijke omstandigheden leidt tot een vrijwillige terugkeer. Als het onmogelijk is om een vertrouwensband te creëren tussen coach en migrant, en de migrant dus van een gebrek aan medewerking beschuldigd wordt, zal detentie de volgende stap zijn. En dat quasi automatisch.

3. Ondanks beloftes van de regering en de Staatssecretaris wordt de duur van administratieve detentie niet verkort en is er geen hervorming van de beroepsprocedure tegen detentie gepland.

Eenzijds herinneren we eraan dat het ontwerp deel uitmaakt van het akkoord van de regering van 30/09/2020: *"Detentie met het oog op gedwongen terugkeer moet beperkt worden tot de kortst mogelijke duur. Het kabinet zal alle mogelijkheden onderzoeken om de gemiddelde detentieduur verder te beperken"* (p.95). België houdt migranten momenteel echter maandenlang en soms zelfs langer dan een jaar vast in administratieve detentiecentra. Er is echter aangetoond dat langere detenties het aantal uitwijzingen niet doen toenemen.⁵ Dit wetsontwerp zou dus een kans zijn om de duur van de detentie in België te verkorten.

Anderzijds, bepaalde de algemene beleidsnota van 4/11/2020: *"[...] we werken aan een effectief rechtsmiddel waarin de wettigheid en gepastheid van detentie door de rechter kan worden geverifieerd"* (p. 35). Het is een gemiste kans om in het huidige wetsontwerp om de rechter de kans niet te gunnen om te beoordelen of de ene maatregel beter gepast is dan de andere maatregel. Het is eveneens een gemiste kans, dat er niet zoveel mogelijk rekening gehouden wordt met individuele situaties. Wetende dat deze hervorming ook niet in het Migratiewetboek is voorzien, moet dit wetsontwerp worden aangevuld. In dit verband herinneren wij aan de twee wetsvoorstellen die in behandeling zijn bij het Parlement⁶ en die naar onze mening aan de debatten zouden kunnen worden toegevoegd.

⁵ [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2020\)642840](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2020)642840), p. 92 ; <https://picum.org/wp-content/uploads/2021/03/Preventing-and-Addressing-Vulnerabilities-in-Immigration-Enforcement-Policies-EN.pdf>, p. 10-12.

⁶ Wetsvoorstel van 16 november 2021 tot wijziging van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, teneinde de vreemdelingen die van hun vrijheid kunnen worden beroofd, recht te geven op bijstand door een advocaat tijdens hun verhoor ingediend door M. Khalil Aouasti c.s. ([DOC 55 2322/001](#)); Wetsvoorstel van 20 juni 2022 tot wijziging van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, teneinde het rechterlijk toezicht op de administratieve hechtenis van vreemdelingen in centra voor illegalen doeltreffender te maken (ingediend door de heer Simon Moutquin en mevrouw Eva Platteau) ([DOC 55 2773/001](#)).

4. Preventieve maatregelen en maatregelen die minder dwingend zijn dan detentie: er ontbreekt een ‘cascadesysteem’ tussen de maatregelen, een beschrijving van de concrete uitvoering ervan en het recht op beroep.

Het wetsontwerp specificeert dat bij gebrek aan medewerking bepaalde maatregelen kunnen worden toegepast zonder te specificeren welke het meest dwingend zijn en in welke volgorde. Er ontbreekt dus een cascade-systeem tussen de minder dwingende maatregelen en dit is in strijd met het Europese recht.

Bovendien wordt de “aanwijzing van een verplichte verblijfplaats” in ons juridisch arsenaal verankerd zonder de praktische modaliteiten te definiëren. Dit is echter een belangrijke ingrijpende maatregel op het recht op vrijheid, waarvan de contouren nauwkeurig moeten worden gedefinieerd. Dit is des te zorgwekkender aangezien de beroepsmogelijkheid tegen deze maatregelen bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen ligt, waar de behandeling vele maanden kan duren. Als we weten dat deze vrijheidsbeperkende maatregel wordt genomen door een administratieve autoriteit (Dienst Vreemdelingenzaken) zonder de aanwezigheid van een advocaat of rechter, dan is het maandenlang uitstellen van een herziening van deze maatregel door een rechter onverenigbaar met de grondrechten.

5. Een gemiste kans om het toezicht op uitzettingen te versterken?

25 jaar na de dood van de jonge Sémira Adamu tijdens een poging tot uitzetting, beschikt België nog steeds niet over een echt effectief en onafhankelijk controlemechanisme om uitzettingspogingen te monitoren. De Algemene Inspectie van de Federale en Lokale Politie (AIG), de instantie die het monopolie heeft op de controle op de verwijderingen, beschikt over te weinig middelen om dit correct te doen (en betreurt dat ook zelf⁷). Ook Myria⁸ en het Europees Comité ter voorkoming van foltering⁹ roepen op tot meer middelen om verdere tragedies in de toekomst te voorkomen.

Op zijn minst zouden enerzijds alle collectieve en beveiligde vluchten en anderzijds alle vluchten waarbij kwetsbare mensen betrokken zijn, onderworpen moeten zijn aan controle door de AIG.

⁷ <https://www.aigpol.be/sites/aigpol/files/downloads/202305-AIG-IGIN-MFO2-Jaarverslag%202022-NL.pdf>.

⁸ [MyriaDoc 11 Terugkeer, detentie & verwijdering van vreemdelingen in België](#), 2021, p. 125.

⁹ Europees Comité ter voorkoming van foltering, p. 26 [1680abeddf \(coe.int\)](#).

6. Het wetsontwerp maakt nog steeds geen einde aan de detentie van kinderen in België.

Onze organisaties zijn uiteraard zeer positief over het verbod op de detentie van kinderen in 'gesloten centra' (we verwijzen graag nog eens naar onze Campagne "Een kind sluit je niet op. Punt.") Er bestaan echter nog andere specifieke detentieplaatsen voor minderjarige kinderen binnen gezinnen, en deze zullen waarschijnlijk worden uitgebreid na het aannemen van deze wet.

De detentiecentra voor gezinnen (beter bekend als de Terugkeerhuizen, FITT) zijn weldegelijk plaatsen van detentie. Gezinnen worden na soms traumatische arrestaties uit hun gebruikelijke woonplaats gerukt, onderworpen aan een detentiebevel en volgen het wettelijke detentieregime. Er moet voortdurend een volwassene ter plaatse blijven en dit is niet in het belang van kinderen, die niet al hun fundamentele rechten gewaarborgd zien. Om consistent te zijn en in het beste belang van kinderen, mag geen enkel kind nog langer onderworpen zijn aan een detentietitel of aan het wettelijke detentieregime.

7. Het toevoegen in de wet van de term "gesloten centrum" in plaats van "administratief detentiecentrum" en ongepaste terminologie.

Het wetsontwerp definieert voor het eerst in een Belgische wet de term "gesloten centrum" (art. 1 §1 34°). In een tijd waarin België een groot aantal Europese richtlijnen en verordeningen in zijn nationaal recht integreert, is het niet logisch om een term te gebruiken die geen basis heeft in het internationaal recht. In 2016 vond in België een grote hervorming van de asielwetgeving plaats, die vooral tot doel had de terminologie in overeenstemming te brengen met het Europese recht, door in de hele wet van 15 december 1980 de term 'asielzoeker' te vervangen door 'verzoeker om internationale bescherming'.

Het Europese recht spreekt in de terugkeerrichtlijn over "*detention*" en "*detention facilities*". "Gesloten centrum" moet daarom vervangen worden door "administratief detentiecentrum".

Verder spreken 34° en 35° van artikel 1§1 van "opvang". Het gaat echter wel degelijk om detentie. Het is daarom passend om het woord "opvang" te vervangen door het woord "vasthouding" voor meer duidelijkheid en rechtszekerheid.

Move stelt zich ook vragen bij de precieze betekenis van de term 'minder dwingende vasthoudingsmaatregel' die in het wetsontwerp wordt gebruikt, en vraagt zich af of deze termkeuze het juiste begrip ervan zal bevorderen.